

(כתובות ק"א.)

מילא בסלע משתוקא בתרין

כמה נוי וטעם יש בכיטויים ספרותיים כאשר מלבד מובנם הרגיל יש בהם פנים נוספות אשר נגלות לנו לאחר עיון קצר.

אך בשפות עתיקות שאין אנו חיים אותם בדבור יום יומי והן ידועות לנו רק רק מתוך למוד, אובד לרוב הטעם העיקרי של בטוי כזה כי מובנו הכפול לא בא כלל לתודעתנו.

במגילה י"ח ע"א נאמר: "מילא בסלע משתוקא בתרין", כוונת הפתגם להביע את הרעיון הידוע גם מפתגמי שאר עמים שהשתיקה נאה לאדם מן הדיבור. אך כפי שהוכיח הרב ש. י. רפפורט ז"ל, טמון בפתגם זה גם תוכן אחר. "מילא" פירושו בארמית פרי האלון אשר מחירו היה זול. משתוקא הוא גם כן דבר מן הצומח מין שרף עצים אשר מחירו היה גבוה יותר. לכן פתגמנו הוא דו-משמעי: בכל יום היו מוכרי פרות בשוק; "מילא בסלע" "משתוקא בתרין!". על יסוד זה בנו חכמים את המימרא שלנו אשר הוראתה השניה מדברת בשבח השתיקה...

והרי דוגמה נוספת מכתובות דף קי"א ע"א: רבה היה בבבל ואחיו שלחו אליו שיעלה לא"י ללמוד תורה אצל ר' יוחנן. והם מוסיפים: "ואם אין אתה עולה הוזהר בשלושה דברים, אל תרבה בישיבה שישבה קשה לתחונות ואל תרבה בעמידה שעמידה קשה ללב ואל תרבה בהליכה שהליכה קשה לעינים". והם מסיימים: "ישיבה שאין עמה סמיכה, עמידה שיש בה סמיכה נוחה הימנה" פירוש המשפט האחרון הוא שבריא יותר לעמוד עם משענת מלשבת בלי משענת.

במאמרים אלה רצו כנראה אחיו להוכיח לו שמוטב לו ללמוד בארץ ישראל. כידוע "אין סמיכה בחו"ל" ולכן אמוראי בבל לא נקראו "רבי". נוסף לכך ידוע

לנו שהתלמידים הצעירים עמדו בבית המדרש כשרבם אמר דברי תורה אך הקשישים היו רשאים לשבת, עיין חולין נ"ד ע"ב, ולהלן בפרק שמשתי את ר"ע עומדות וכו' עמ' רכג ואילך.

לפיכך מתבאר המאמר דלעיל במשמעות כפולה. אם נבאר "סמיכה" כפשוטה משענת, הרי המאמר הוא עצה רפואית: טוב שתעמוד כשאתה שעון משתשב כשגבך ללא משענת. אך אם נבאר "סמיכה" בלשון מושאלת, כלומר הענקת תאר "רבי" נמצא רעיון חדש: "טוב לך ללמוד בארץ ישראל כי רק שם תקבל סמיכה שהרי אין סומכים בחו"ל. ואם תחשוב לעלות כיון שבבבל אתה תלמיד ותיק אשר כבר התירו לו לשוב ובא"י תחשב תלמיד מתחיל אשר יהא חייב בעמידה בומן דרשת הרב — הרי "עמידה שיש בה סמיכה נוחה משיבה שאין בה סמיכה".

1 ראה לדבר היא המימרה: "סמא דכולא משתוקא"; מכאן שמשתוקא הוא סמיכתוּפה.

[מתוך: עיונים בפני חז"ל (באשכול)
חג חנוכה
מ' 3-3]